

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend. . .

De Reformatie

jaargang 59 / 29

14 april 1984

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

J. Kamphuis een kwart eeuw

hoogleraar

UIT DE SCHRIFT

De vervloeking van de vijgeboom

KORT GEHOUDEN

Brandend hart

KERKELIJK LEVEN

Nogmaals: de Psalmberijming

ZENDING EN EVANGELISATIE

Lucas Lindeboom als

Evangelist III

BOEKBESPREKING

Een jubileumbundel

die er wezen mag

PERSCHOUW

Geen kernwapens:

een dopers standpunt.

Personeel dat zijn 'klassieken'

niet kent?

Concreet

Op 9 april j.l. werd op feestelijke wijze herdacht dat 25 jaar geleden prof. J. Kamphuis aan de Theologische Hogeschool te Kampen inaugureerde. Hij was inmiddels 'emeritus' van de kerk van Rotterdam-Delfshaven geworden, maar trad daarmee in dienst van al onze kerken. En het is deze vijfentwintig jaar overduidelijk gebleken dat hij bepaald niet 'uitgediend' was. Integendeel, hij heeft zich enorm kunnen ontplooiën met een werkkraft die bewonderenswaard is. Lange jaren heeft hij vóór en tijdens zijn professoraat ons blad als eindredacteur gediend. Vandaar dat de kernredactie van oordeel was, dat aan zijn jubileum een hoofdartikel moest worden gewijd.

J. Kamphuis een kwart eeuw hoogleraar

■ Eerste kennismaking

Mijn eerste kennismaking met de toenmalige student Kamphuis vond plaats in september 1945. De oorlog was voorbij en de Vrijmaking was begonnen. Langzaam begon het Hogeschool- en studentenleven in Kampen weer op gang te komen. Wij werden 'ontgroend' en midden in deze periode bereikte ons het bericht dat Kamphuis tot praetor was gekozen. Wij dachten dat ons 'laatste' uurtje geslagen had. Kamphuis met z'n ravenzwarte haren en z'n donker uiterlijk. En 'groenen' kòn hij. En dat op zeer subtiële en indringende wijze. Hij werkte niet met de domme kracht van intimidatie, maar wist door scherpzinnige redeneringen je letterlijk en figuurlijk in de hoek te krijgen, waar hij je hebben wilde. Raadpleeg ik nu mijn dagboek uit die tijd, dan kom ik zo nu en dan de wanhopige opmerking tegen: het blijkt telkens weer dat ik niets weet: Gezond voor wie

met z'n gymnasium-diploma in de zak zich heel wat gaat verbeelden. Kortom: Kamphuis kon meesterlijk groenen!

En de 'gevreemde' werd weldra een goede vriend. Dat heeft m'n scheerapparaat geweten! Ik had zo'n eerste 'Philishave' met één kleine scheerkop. Zowat vóór elke vergadering kwam Kamphuis langs om zijn geduchte baard met dit toch nog primitieve apparaat te scheren. Het is er stomp van geworden en ligt in mijn studeerkamerkast zich er nog steeds over te beklagen.

Weldra zwaaide Kamphuis af, ging thuis afstuderen en werd predikant in Ferwerd-Hallum, begin 1948.

■ Predikant

In het hoge Noorden begon Kamphuis zijn loopbaan als predikant. Als 'student met preekconsent' kwam ik wel eens bij hem en zijn vrouw logeren. Een logeerkamer of een

Prof. J. Kamphuis

473

logeerbed waren er niet eens. Hoe er moest worden geïmproviseerd zal ik hier maar niet uit de doeken doen!

In 1951 nam Kamphuis het beroep naar de grote gemeente van Bunschoten-Spakenburg aan. Daar bruisde het leven van een kerk, die zowat het hele dorp omvatte. Machtige verhalen weet Kamphuis daarvan te vertellen, telkens onderbroken door z'n klaterende lach. Want lachen dat kan hij! Velen zullen daarvan weten. De gave van de humor heeft hem nooit ontbroken.

Toen kwam het beroep van Delfshaven. In 1955 deed Kamphuis daar zijn intrede en kwam naast ds Herm. Knoop te staan, de trouwe vriend van K. Schilder. Knoop was een 'begrip' in onze kerken. Hij was ook de man die de bekende Vrijmakingsvergadering in Den Haag op 11 augustus 1944 had geleid en die in 1951 op de laatste Schooldag vóór het sterven van Schilder de bekende woorden sprak: '11 augustus 1944 heb ik gezegd van prof. Schilder: ik sta naast hem. Ik sta nòg naast hem!'

Knoop werd ook een trouwe vriend van ds en mevr. Kamphuis en hij bleef dit, ook toen Kamphuis inmiddels hoogleraar was geworden.

■ Journalist

Vóór ik over dat hoogleraarschap iets ga zeggen wil ik nog wijzen op de journalistieke gaven van Kamphuis, waardoor hij spoedig op de voorgrond trad.

Zo plaatste hij in *De Reformatie* van 11 maart 1950 e.v. zijn rede die hij tijdens de Lustrumviering van het studentencorps FQI had gehouden over 'De synode van Orange 529'. En dat onder het hoofdredacteurschap van prof. K. Schilder. Je mocht niet 'zomaar' in diens lijfblad schrijven! Nu, het is dan ook een doorwrocht stuk werk dat Kamphuis hier biedt, waaruit zijn dogmen-historische interesse duidelijk blijkt. Hoe sterk blijkt hij hier doór de Canones van Dordrecht 1618/19 geboeid te zijn. Dat is een duidelijke lijn die zich in zijn leven aftekent, tot vandaag toe. Schreef hij nog niet onlangs dat eigenlijk ieder deze bij zich moest dragen en voortdurend lezen? Hier begint ook al zijn polemiek met G. C. Berkouwer, die steeds meer met de leer van verkiezing en verwerping afgerekend heeft. Het slot van dit artikel loopt uit op een waarschuwing tegen *kerk-politiek*, omdat de kerk tot *profeteren* is geroepen, 'wat iets anders is dan 'problemen' bespreken en 'vraagstukken' tot een oplossing te brengen. De laatste zin staat eigenlijk model voor de verdere gang van Kamphuis' leven: 'De Here haat en oordeelt alle diplo-

matenhandigheid in Zijn gemeente'. Daarmee zette de jonge dominee van Ferwerd en Hallum het program voor zijn leven uit! Hij heeft het geweten.

In *De Reformatie* van 19 juni 1948 treffen we — bij mijn weten voor het eerst — de naam van Kamphuis aan, samen met die van C. J. Breen en C. Trimp. Blijkens de plaats die wordt genoemd 'Ferwerd' is Kamphuis de steller van dit stuk, geplaatst onder 'Stemmen uit onze kerken'. Zij vragen zich daarin af of K. Schilder niet tevéél de nadruk legt op de 'ethische crisis' — nl. dat zij die in de kerk als revolutionairen veroordeeld zijn, in de week als anti-revolutionairen worden aanvaard.

Daarop antwoordde Schilder: 'Met mensen, die zóó met de kerk omgesprongen hebben als in 1944 gebeurd is, kan men niet bidden; wel *vóór* hen, niet *met* hen'. Hij spreekt dan verder over 'warme' en 'koude' samenwerking, maar zegt tegelijk dat de 'synodocratische vergadering' (ecclesia) valsche vergadering is (ecclesia falsa)'. We hebben kort geleden al geschreven dat K. Schilder de héle z.g. 'interkerkelijkheid' opium voor het volk en kwade profetie heeft genoemd. Het komt me voor dat dit ingezonden stuk van Kamphuis c.s. de zaak duidelijk aan de orde heeft gesteld, ook voor latere jaren.

In 1951 presenteert Kamphuis zich alweer in *De Reformatie* met een serie hoofdartikelen over 'De langzame haast des Heeren'. En zo ging het voort. In 1953 treffen we in 'Kerkelijk leven' een artikel aan over 'De lof van het Gereformeerde geloof', waarin hij met ds J. J. Buskes polemiseert, die de lof van het gereformeerde leven bezong. Kamphuis stelt dan heel nuchter: 'Want Buskes kan de lof van het gereformeerde leven niet zingen, omdat hij de lof van de gereformeerde léér heeft losgelaten'. Hij geeft in dit artikel déze impressie over Schilder: van enige persoonlijke beïnvloeding was geen sprake, integendeel, Kamphuis zelf was met andere studenten danig geïnfecteerd door de laster die 'vrijwel altijd' rond de persoon van Schilder is geweest. Hij begon dan ook met 'complete tegenzin' aan de dictaten van Schilder. En toen gingen zijn ogen open. Toen 'wist je óók wie Schilder was: een man die blij was, alleen maar blij, dat hij gereformeerd mocht zijn, en die die blijdschap niet bewaard had door de confrontatie met anderen te schuwen, maar die juist in die confrontatie deze blijdschap nog *verdiept* zag'. Hij ging toen Schilder zien als de 'lofzanger van de gereformeerde belijdenis'.

In 1954 zien we Kamphuis in twee hoofdarti-

KERNREDACTIE:
DR. K. VELING (eindredacteur),
DS. C. J. SMELIK,
DR. W. G. DE VRIES.

BREDE REDACTIE:
PROF. DR. D. DEDDENS,
PROF. DR. J. DOUMA,
PROF. J. KAMPHUIS,
PROF. DR. C. TRIMP,
DS. C. J. SMELIK,
DR. K. VELING,
DR. W. G. DE VRIES.

Alle stukken bestemd voor de
Redactie aan:
K. Veling,
Postbus 99, 8050 AB te Hattem.

ADMINISTRATIE:
Uitgeverij
Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postrekening 406040
Postbus 25, 4460 AA Goes
Tel. (01100) 15591

Advertenties 40 cent per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Advertenties
(01100) 27555, toestel 10.

Zonder schriftelijke toestemming
van de uitgever is het niet toe-
gestaan artikelen uit dit blad over
te nemen.

Abonnement: f 69,— per jaar.
Buitenland: f 121,20 per jaar (zoo-
post).
Losse nummers f 1,40 (excl. porto).

kelen schrijven over 'Dordrecht in de crisis', waarin hij n.a.v. een proefschrift de kritiek van Berkouwer en de V.U. te Amsterdam op de Dordtse Leerregels signaleert: zijn eerste en oude thema!

En zo zouden we voort kunnen gaan. Steeds meer treedt Kamphuis als journalist in de kerkelijke pers naar voren. Vooral ook hierin dat hij de 'stille revolutie' die na het sterven van K. Schilder in onze kerken begon aan de kaak ging stellen. De eerste aanzetten daarvan zien we al in *De Reformatie* van oktober 1954, wanneer hij het – o.m. tegenover ds G. Visée – opneemt voor Schilders standpunt inzake 'de eeuwige gezindheid' van God, in liefde en haat.

Maar het wordt pas goed menens, wanneer hij – na het aftreden van de toenmalige redactie, – P. Groen, prof dr. H. J. Jager en prof. C. Veenhof – op 28 april 1956, samen met P. Jasperse en Ds H. Knoop de redactie van ons blad overneemt. We zien dan een groot aantal medewerkers 'afhaken'. Anderen treden toe. De komende crisis tekent zich af. 'Kerkelijk Leven' wordt steeds meer door Kamphuis verzorgd, al werken ook anderen mee. Tegenover geruchten dat door deze redactiewisseling het aantal abonnees zou afgenomen zijn merkt Kamphuis in ons blad van 23 maart 1957 – K. Schilder was toen precies 5 jaar geleden gestorven – op dat een langzame stijging van het abonnementental te signaleren valt.

Het was in de tijd dat een nieuw blad verscheen: *Opbouw*. (We weten nu waarop dat uitgelopen is: het werd tenslotte het orgaan van de kerken 'buiten verband'.) In een 'driestar' geeft Kamphuis een voorzichtige beoordeling van dit feit. Hij schrijft dan: 'Juist nu zijn we heel erg blij, dat we door kunnen gaan met het werk aan *De Reformatie*. Want we geloven, dat de roeping klemmt, naar vermogen, het werk der reformatie dóór te zetten in de richting, die ons door Schilder en Holwerda gewezen is. *Dat is dan tevens de richting, waarin onweersprekelijk historisch ons blad zich heeft bewogen*'. (9 maart 1957).

Nu, Kamphuis heeft jaren en jarenlang *De Reformatie* in dienst mogen stellen van deze 'doorgaande reformatie'. Naar buiten, maar ook naar binnen. Zo polemiseerde hij met ds G. Visée inzake diens opvattingen over het 'anthropomorfisme'. Toen K. J. Popma zich bij onze kerken voegde, maar dit deed met 'kanonades' van kritiek, wist Kamphuis hem profetisch te woord te staan. Dit werd door velen hem niet in dank afgenomen. Maar gebléken is, hoezeer hij *gelijk* had. Popma heeft al gauw weer met onze kerken gebroken.

De tolerantie die voor de leringen van B. Telder, C. Vonk e.a. binnen de kerken werd gevraagd, wees Kamphuis af als in strijd met de Schrift en belijdenis. Zo heeft hij krachtig leiding gegeven in de strijd die leidde tot het ontstaan van de kerken buiten verband.

De gereformeerde kerken hebben véél aan hem te danken, ook toen in toenemende mate oordeelsverzwakking dreigde. Dergelijke duidelijke voorlichting riep uiteraard ook tegenstand op. Velen moesten niets van Kamphuis hebben. Maar dan hoorde je op eens van een van zijn tegenstanders, die hem had horen préken, dat hij nu toch een heel andere 'kijk' op hem gekregen had.

J. Kamphuis
als gymnasiast

En terecht! De polemist Kamphuis is nl. niet alleen een bewogen prediker, maar in de omgang, ook en juist met tegenstanders, een beminnelijk en diep aanvoelend mens, zoals naar mijn oordeel een mens Gods dient te zijn. Achter de inderdaad soms scherpe pen staat een diep voelend christen, die het opneemt voor de eer en het Woord van zijn God.

Neem daarbij de belezenheid, de brede interesse, de literaire eruditie en de sterke dictie, waarmee Kamphuis begaafd is en we mogen vrijmoedig zeggen: hij is journalist bij de gratie Gods!

■ Hoogleraar

Zijn bijzondere talenten heeft Kamphuis wel heel sterk in dienst van alle kerken mogen stellen, toen deze hem riepen tot hoogleraar in de ecclesiologische vakken. Het werd een zeer omstreden benoeming. We willen in dit jubileum-artikel geen oude koeien uit de

sloot halen: onvriendelijke, bittere en onheuse opmerkingen die over de persoon en de capaciteiten van de benoemde werden gemaakt. We weten wel dat Kamphuis er diep door gewond werd en een zeer moeilijke tijd in Kampen heeft gekend. P. Jasperse spreekt daar openlijk over in ons blad van 11 april 1959: 'Het is best mogelijk, professor en mevrouw Kamphuis, dat gij moeilijke tijden, vervuld van verdrietelijkheden, tegemoet gaat'. Maar hij schrijft tegelijk: 'Kamphuis is een scherpe heldere geest, die zich in korte tijd behoorlijk in een materie in weet te werken; die onmiskenbare wetenschappelijke kwaliteiten bezit; die, evenals zijn hoog-

Het was dan ook geen wonder dat hij tenslotte het eindredacteurschap van ons blad moest neerleggen. Want het werk aan de Hogeschool bleef z'n eerste taak.

En zie daar, de buitengewone synode van Arnhem 1979 geeft hem nog een nieuwe taak en benoemt hem tot hoogleraar in de *dogmatiek* in plaats van in de ecclesiologische vakken. Wat een omschakeling! En dat op de leeftijd van 57 jaar. De leeftijd, waarop velen gebruik maken van de VUT. Een leeftijd, waarop Kamphuis met nieuwe FUT deze omschakeling van leeropdracht aanvaardde. In zijn toespraak op de synode van Arnhem wees hij erop dat hij met steeds 'groeien-

Prof. Kamphuis als student in 1946

Prof. en mevrouw J. Kamphuis bij zijn inauguratie 9 april 1959

geëerde leermeester, prof. Dr. K. Schilder, tot in hart en nieren onze kerken liefheeft . . .

Nu we vijftientig jaar verder zijn is er wel iemand – voor- of tegenstander – die de hoogleraarskwaliteiten van de jubilaris niet ten volle erkent! Al in de eerste jaren van zijn optreden in Kampen hoorde ik uit de mond van een van zijn principiële tegenstanders, die colleges bij hem volgde: maar een hoogleraar dat hij is!

Welk een werkkraft heeft Kamphuis ontplooid. Hoe wist hij zijn studenten te boeien en te stimuleren! Hoeveel tijd moest hij niet steken in allerlei kerkrechtelijke adviezen die hem door zoveel kerken gevraagd werden. Hij stond daarmee op zijn post, juist toen ons kerkverband zeer bedreigd werd door het independentisme.

Wie aan zijn vele publikaties denkt, aan zijn collegewerk, aan zijn spreekbeurten, aan zijn redacteurschap van *De Reformatie*, die roept vol verbazing uit: hoeveel levens heeft die man!

vreugde' kerkgeschiedenis en kerkrecht doceerde. 'De tijd om te oogsten scheen te zijn aangebroken, zowel wat de studie zelf als wat de leerlingen betreft'. We ontveinen ons niet dat Kamphuis hier een offer bracht. Wie vat op deze leeftijd nog een totaal nieuwe taak aan? Maar hij vervolgt: 'Maar naar mijn overtuiging gaan de *algemene* belangen van de opleiding boven de *persoonlijke* ambitie. Het is daarom niet *gedwongen* dat ik mij voeg naar de wens van uw vergadering, welke ik eer als samenkomst van de Gereformeerde Kerken, in wier dienst ik mag staan'.

Nu, ik wil hier openlijk uitspreken dat de Gereformeerde Kerken, die Kamphuis met deze geweldige taak belast hebben, het op haar beurt een eer mogen achten deze professor in haar dienst te hebben.

Ik moet eindigen. Slechts enkele facetten van leven en werk van Kamphuis konden we noemen. Ik hoop dat ze voldoende zijn om een juiste indruk van de jubilaris te geven.

Onlangs bezocht ik als curator twee colleges die de dogmaticus Kamphuis gaf. De rollen

zijn wèl omgedraaid: het 'groentje' bij de 'student' Kamphuis zit nu als 'curator' bij de professor' Kamphuis! Toen ik deze colleges bijwoonde ging er heel wat door me heen. Ik zag K. Schilder weer voor mij, die als dogmaticus eenmaal voor ons op de kathedraal stond. Hij 'zag' kennelijk al gauw iets in Kamphuis, die immers zijn lustrumrede, die hij als jong predikant hield, in Schilders lijfblad mocht publiceren. Het was een *dogmen-historisch* onderwerp.

Nu, zo'n 20 jaar heeft Kamphuis zich aan de *historie* van Christus' werk mogen wijden. En nu bezet hij de kathedraal van de *dogmatiek*, als opvolger van Schilder, na de emeritering van prof. Doekes. De erfenis van Schilder is bij hem in veilige handen. En wat belangrijker is: de leer van de kerk van alle eeuwen is bij hem veilig. Ja, met grote liefde en bezieling weet hij zijn studenten die schat van Christus' bruid te brengen.

Hoe wist hij op deze door ons bijgewoonde colleges zijn gehoor te boeien. Geen 'droge' uiteenzetting van 'de' dogmatiek, maar met een laaiend enthousiasme doorgeven van de gezondmakende leer. Tegen het eind van het college werd de dogmaticus zelfs lyrisch!

Daarom willen we dit artikel beëindigen met de woorden: *Salve*, professor Kamphuis! De Here zegene u uit Sion, het hemelse Jeruzalem, de stad van God en onze moeder!

W.G. de Vries

EINE KLEINE NACHTMUSIK

Terwijl hij onder den vleugel sliep
alsof geen morgen hem meer riep,
begonnen zacht op 't wit en zwart
van 't doodstil glanzend mechaniek
de snelle maten van het lied
dat in zichzelf verdronken sliep,
dat in zichzelf verzonken zag
naar wie het riep
met klare, jubelende kracht.

Haastig en diep gelukkig schiep
Mozart zijn kleine nachtmusiek.

Gerrit Achterberg
uit: *Eiland der ziel*,
Querido, Amsterdam

Brandend hart

'Hevig hart van lampen in kristallen kelen,
zeldzaam samenstel van glas en licht'

zijn de beginregels van het gedicht *Vuurtoren* uit de bundel *Eiland der ziel* van Gerrit Achterberg. De bundel behoorde volgens *Koers* tot de top-3 van prof. J. Kamphuis.

Een andere versregel (uit *Ontwaken*) luidt:

'brandend van de Heilige Geest'

Een slordige combinatie van mijn kant geeft: *brandend hart*.

En *Brandende harten* behoorde ook tot de uitverkoren boeken van de jubilaris. Het is een roman van Gera Kraan-van den Burg. De schrijfster begon aan haar werk in 1934, 100 jaar na de Afscheiding. 150 jaar na dat kerkhistorische feit zegt een professor in de dogmatiek dat dit werk hem in vuur en vlam heeft gezet.

Het boek is verdeeld in vier delen: vonken, gloed, vlammen, geheiligd vuur. Het beschrijft het leven van Suze en Maurits van Hall die, hoewel ze uit aristocratische kringen komen, samen kiezen voor de afgescheidenen, voor jan-met-de-pet. Niet het verwereldlijkte leven van de gegoeden, maar de soberheid en het warme geloofsleven wordt hun bestaan. In de afgescheiden kerk van Amsterdam hebben ze een bewogen rol. Mr. van Hall pleit in de rechtskundige kwesties voor de verworpenen, verjaagden. Het boek eindigt met deze woorden: 'Bij de vlam van hun brandende harten hebben zij den Heiland herkend, en wachten tot de Zon der gerechtigheid opgaat'.

Twee werken (*Eiland der ziel*/*Brandende harten*) die een voormalig hoogleraar kerkgeschiedenis warmte en gloed gaven om de zaak centraal stellend – de mens niet te vergeten – ook niet in de dogmatiek.

In de literaire stromingen kiest hij voor de *vent* zonder de vorm te verwaarlozen, wil hij het hart horen kloppen van levende mensen. Dit blijkt ook uit z'n studies over Leopold, Marsman, Vestdijk, Gerrit Achterberg.

Een goede Forum-traditie wordt voortgezet in het derde werk dat prof. Kamphuis koos: K. Schilder *Wat is de hemel?* Met dit belangrijke verschil: het tijdschrift Forum met Ter Braak/Vestdijk/Du Perron konden het verstand *niet* in overeenstemming brengen met het geloof dat uit de werken van Schilder (en Kamphuis) ons overtuigt, in gloed zet.

Drift en bezinning. Geloof en belijden. De ziel tussen de kerkmensen (niet op een eiland), een brandend hart. Niet, zoals Achterberg, pas écht leven in de schemering; wèl in het licht van de Zon der Gerechtigheid.

L.L. Bouwers

'En toen Hij van verre een vijgeboom zag, die bladeren had, ging Hij daarheen om te zien of Hij er ook iets aan vinden zou. En erbij gekomen, vond Hij er niets aan dan bladeren; want het was de tijd niet voor vijgen. En Hij antwoordde en zeide tot hem: Nooit ete meer iemand vrucht van u in eeuwigheid!'

Marcus 11 : 13, 14a

De vervloeking van de vijgeboom

■ Een schijnheilige en onvruchtbare boom

De Here Jezus is met al zijn discipelen onderweg van Betanië naar Jeruzalem. Hij heeft honger. In de verte ziet Hij een vijgeboom staan. De boom zit vol bladeren. Het is er ook de tijd voor. Eind maart, begin april komen in de omgeving van Jeruzalem de bladeren aan een vijgeboom. Tegelijk met de bladeren verschijnen de voorvijgen: kleine, groene knobbeltjes, die voorbijgangers eraf kunnen plukken en kunnen opeten om hun honger te stillen. Later pas komen de 'echte' vijgen: de vroege in juni, de late in augustus. Vandaar de opmerking van Marcus: '... Het was de tijd niet voor vijgen'. De Here Jezus zoekt ook geen vroege of late vijgen aan de boom. Hij gaat naar de vijgeboom toe 'om te zien of Hij er ook iets aan vinden zou', namelijk of er voorvijgen te vinden zijn. Om te constateren, dat die eraan groeien, moet je inderdaad heel dichtbij komen: ze vallen niet op tussen de bladeren.

Als Jezus bij de vijgeboom staat, merkt Hij, dat er geen voorvijgen tussen de bladeren zitten. Er zijn alleen maar bladeren. De Heiland is teleurgesteld in die boom, daar langs de kant van de weg van Betanië naar Jeruzalem. De boom wekte de indruk vol voorvijgen te zitten. Op een afstand leek de boom veelbelovend: veel blad, dus ook veel vrucht. Maar van dichtbij blijkt er niets eetbaars te wezen. Het is een schijnheilige en onvruchtbare boom, een huichelboom.

Verontwaardigd en toornig reageert Jezus op dit 'gedrag' van de vijgeboom. Hij zegt tegen hem: 'Nooit ete meer iemand vrucht van u in

eeuwigheid!' De Here Jezus vervloekt de vijgeboom. Een vloek met effect. De volgende morgen constateren de discipelen, dat de boom verdord is van de wortels af: radicaal. Dat is een wonder: een zo complete verdorring in zo korte tijd!

■ Een schijnheilig en onvruchtbaar volk

De vervloeking van de vijgeboom is het enige strafwonder van de Here Jezus, waarover we lezen in de evangeliën. Jezus verricht zijn wonderen als tekenen van het komende koninkrijk van God. Zieken worden genezen, demonen uitgedreven, zelfs doden opgewekt om te tonen, hoe het zal zijn in het koninkrijk van God. Ook dit wonder – de vervloeking en de verdorring van de vijgeboom – is een teken van het koninkrijk, maar dan niet van de zegeningen ervan, maar van de vloek. Het koninkrijk van God komt na en in de weg van het gericht. De Here Jezus bedient niet alleen de zegen, maar ook de vloek van het verbond.

In Marcus 11 : 11 lezen we, dat Jezus na zijn intocht in Jeruzalem de stad en de tempel inspecteert. Hij neemt de stand van zaken op. De volgende morgen vindt de vervloeking van de vijgeboom plaats. Voor de Here is die schijnheilige en onvruchtbare boom een symbool van het onvruchtbare en schijnheilige volk van het verbond. Jezus heeft het bij zijn inspectie van stad en tempel vast kunnen stellen. Het lijkt heel wat: offers, vasten, gebeden, vroomheid. Maar het is niets, want het geloof in Jezus als de Christus ontbreekt. Er zijn geen vruchten van geloof en bekering. Veel bladeren, geen vruchten.

Een hypocriete en onvruchtbare boom kan dienen als symbool van een hypocriet en onvruchtbaar volk. Over de vijgeboom wordt de vloek uitgesproken. Zo ook over het volk. De boom verdort. Ook het volk, als er geen bekering komt.

Wanneer in 1984 het volk van het verbond, de kerk, misschien wel heel vroom lijkt en grote verwachtingen wekt, maar toch geen vruchten voortbrengt, dan komt de vloek. En dat is heel erg, want de Here Jezus is gekomen om door zijn lijden en sterven de zegen te bewerken.

R. de Graaf

De Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Centrum zoekt voorziening in de Dienst des Woords:

22 juli 1984 v.m.

29 juli 1984 v.m. en n.m.

5 aug. 1984 v.m. en n.m.

Telefoon: C. W. de Ruiter,

010-151197

b.g.g. 010-661668 (scriba).

Nogmaals: de Psalmberijming

Er is de laatste tijd al veel geschreven over de situatie rond onze toekomstige Psalmberijming, ook in andere bladen. Het kan iets vermoeiends hebben. Vooral wanneer vele psalmen, psalmverzen of psalmregels uit een bepaalde berijming worden uitgeplozen in een artikel. Ik heb me daar zelf ook schuldig aan gemaakt. Toch moet dat wel eens om samen verder te kunnen komen. In dit artikel wil ik echter proberen me niet te veel in detail-beoordeling te verliezen, maar de hoofdmomenten in de gaten te houden. Dan nog zal ik me sterk moeten beperken.

■ De PB - te weinig getoetst?

De herziene Proefbundel (PB) 'is enerzijds beter, anderzijds slechter of even slecht' als de eerste PB, zo concludeert dr. Veldman. Ik was benieuwd te vernemen waarin dat 'beter' bestaat, maar dat wordt niet aangegeven. Wellicht omdat Veldman wilde afdingen op mijn stelling dat de herziening van de PB een *verbetering* is. Dat is inderdaad mijn mening, al heb ik niet gesteld dat de herziening *'alleen maar'* verbetering is: ik gaf in mijn artikelen ook voorbeelden van detail-kritiek.

Daarom te meer heb ik met interesse de detail-kritiek van Veldman op de herziene versie gelezen. Soms met instemming, b.v. ten aanzien van het gebruik van lidwoord. Deze en andere kritiek zal zeker tot Heemse doordringen en daar zoveel mogelijk verwerkt worden.

Op bepaalde punten deel ik echter de kritiek van Veldman niet. Zo b.v. wanneer hij be-

zwaar maakt tegen de consequente vervanging van de 'Gij'-vormen door 'U'-vormen, waarmee de synode van Arnhem accoord ging. Veldman voelt dit aan als 'fabrieksmatig' en Bouwers als 'computerachtig'. Waarop rust dit gevoel? Persoonlijk heb ik dit punt anders getaxeerd. De taal van de bundel wint aan rust en eenheid. Taalafspraken ervaar ik niet als een fabricage-proces, noch in onze nieuwe liturgische formulieren noch in de voorgestelde psalmbundel. Ook met deze taal-afpraak is veel gewonnen: o.a. zijn hierdoor verouderde werkwoordsvormen als 'Gij wildet, Gij kwaamt' verdwenen. Verder is mij weer opgevallen dat Veldmans kritiek op bepaalde versregels in wezen kritiek op de *onberijmde bijbeltekst* betekent. Als voorbeeld noem ik zijn bezwaar tegen Ps. 16 : 4 in de PB: 'mijn vlees zal altijd veilig wonen'. Hij noemt dit 'onjuiste beeldspraak'. Maar de Schrifttekst zelf geeft deze 'beeldspraak'!

Veldman legt ook de vinger bij het overvloedig gebruik van het hulpwerkwoord in de PB: 'blijft geven', 'wat ik mag begeren', 'wil mij verbergen'. Ik ben het met hem eens dat dergelijke hulpwerkwoorden in de PB frequenter gebruikt worden dan in het dagelijks spraakgebruik. Maar mijns inziens hangt dat samen met het werk van berijmen. Het viel me tenminste op dat de IKB (b.v. in de Psalmen 16-18) eenzelfde overvloed van hulpwerkwoorden heeft.¹

Maar nu genoeg over allerlei details. Beter acht ik 't om nader in te gaan op de mening van zowel Veldman als Bouwers dat de PB in herziene versie zózeer veranderd is dat de kerken weer enkele jaren nodig hebben om ze te toetsen. Veldman schat dat van de 8000 versregels ruim 5000 veranderingen hebben ondergaan. Bouwers spreekt over 60%. De juistheid van de getallen neem ik op hun gezag direct aan. Maar niet hun conclusie dat hierdoor *'een nieuwe bundel'* is ontstaan die opnieuw door de kerken in de komende jaren getoetst zou moeten worden. Het is immers duidelijk dat de opzet en het karakter van de PB in z'n totaliteit niet gewijzigd is: geen nieuwe maar een herziene bundel.

Bovendien, de deputaten mochten de ingebrachte kritiek uit de kerken toch niet naast zich neerleggen? Ze moesten die toch volgens hun opdracht verwerken? Vele kerken en personen hebben zich beijverd om de PB kritisch te bekijken. Het was niet best geweest als deputaten daaraan waren voorbijgegaan. Stel dat de kerken nu wéér in de komende jaren de (herziene) PB gaan toetsen, gegarandeerd dat dan opnieuw enkele

In het nummer van 21 januari j.l. werd een 'Ingezonden' opgenomen van dr. H. Veldman over de herziene Proefbundel van de Psalmen. In een 'Naschrift' heb ik toen in het vooruitzicht gesteld op één en ander terug te komen, mede naar aanleiding van toen aangekondigde nu van verschenen artikelen van L.L. Bouwers over de Psalmberijming. Daarom wordt nogmaals uw aandacht gevraagd voor deze zaak in de rubriek 'Kerkelijk leven'.

¹ 'blijft gewagen', 'kunt bevrijden', 'wilt reiken'.

BEKERING

Gij hebt het hoog geheim doorbroken, Here Jezus,
tussen ons en den Vader, naar Uw Woord
mogen wij zonder zonde zijn en nieuwe
wezens,
wat er ook in ons leven is gebeurd.

Ik deed, van alles wat gedaan kan worden,
het meest misdadige – en was verdoemd.
Maar Gij hebt God een witte naam genoemd,
met die van mij. Nu is het stil geworden,
zoals een zomer om de dorpen bloeit.

En moeten ook de bloemen weer verdorren:
mijn lenden zijn omgord, mijn voeten staan
geschoeid.
Uit Uwe Hand ten tweeden maal geboren,
schrijd ik U uit het donker tegemoet.

Gerrit Achterberg
(Verzamelde gedichten,
Querido, Amsterdam)

duizenden regels veranderd worden, die dan vervolgens weer aan de kerken voorgelegd moeten worden. Zo blijven we aan de gang. En dan zeg ik inderdaad: Arme schoolkinderen (en 'schoolmeesters') die in 1987 (of 1990) nog niet weten waaraan ze toe zijn. Uiteraard wil ik met het bovenstaande niet zeggen dat er vóór de synode van Heemse en dóór de synode van Heemse niet getoetst moet worden. Zowel de 130 herziene Psalmen als de 20 nieuwe. Bouwers acht de voorbereidingstijd voor het toetsen van de 21 nieuwe psalmteksten te kort en verzekert ons dat we dan 'met een aantal stuntelige fouten blijven zitten'. Het wil er bij mij niet in dat een half jaar tijd te kort zou zijn voor kerken, musicologen, werkcommissies en neerlandici om de eventuele 'stuntelige fouten' te ontdekken en te herstellen. De postbus in Heemse staat nog steeds open.

■ De IKB - opnieuw toetsen?

Heemse zal ook te maken krijgen met enkele verzoeken om zich opnieuw te buigen over de mogelijkheid tot opname van IKB-psalmen in onze bundel, of: van enkele PB-psalmen in de IKB-bundel.² Bouwers heeft in zijn hoofdartikelen in ons blad deze verzoeken onderstreept. Duidelijk zet hij uiteen hoe we als kerken in het verleden 'gevaaren' zijn met de IKB. Ook geeft hij, via citaten uit brieven

en notulen van de Interkerkelijke Stichting van het Kerklied, een verslag hoe deze Stichting is teruggekomen op haar aanvankelijk onwrikbaar standpunt dat de IKB integraal gehandhaafd moet worden en dus geen selectie toegestaan zal worden.

Bouwers noemt dit een 'ruim gebaar' naar o.a. onze kerken. Ik heb hier toch wel heel wat vraagtekens. Voorzover mij bekend is op dit ogenblik, weten de kerken nog niets van de Stichting over haar gewijzigd standpunt, hoewel de kerken van haar kant indertijd (via de synode van Hattem) officieel aan de Stichting haar besluiten kenbaar maakten. Dit betreft dan de formele kant van de zaak. Meer moeite heb ik met dat 'ruime' van het gebaar. Ds. H. J. Boiten heeft over dit gebaar de vraag gesteld³: 'Is het een politieke manoeuvre', die inspeelt op het verlangen de IKB-bundel in onze kerken ingang te doen vinden, of is het een eerlijke poging te helpen de selectiebundel op een beter niveau te brengen?' Ik wil vanwege de geboden goede trouw die eerste vraag ontkennend beantwoorden. Een andere, centrale vraag van collega Boiten vind ik echter zeer ter zake: 'gaat deze deur voldoende én ook op tijd open?'

Het gaat me nu vooral om dat 'voldoende': gaat de deur voldoende open? Is het gebaar inderdaad ruim? Hetgeen we nu hebben mogen lezen uit de notulen en brieven van de Stichting acht ik bijzonder vaag en terughoudend. 'Als het om overname van gedeelten van het berijmde Psalter gaat, zo lezen we, wordt het Stichtingsbestuur door de aard van de psalmen gedwongen daarbij een aantal vragen te stellen (welke?? wat voor soort vragen?? CJS), waarbij onder bepaalde omstandigheden (welke?? door wie te bepalen?? CJS) de mogelijkheid aanwezig is, dat daar wel toestemming voor kan worden verleend'. Dan vraag ik met ds. Boiten: gaat de deur nu voldoende open?

Zwaarder nog weegt me de opmerkingen van de voorzitter van de Stichting, ds. W. Bleij, die hij toevertrouwde aan de pen van een journalist van het Nederlands Dagblad. De eerste opmerking: 'Ook zou men graag een gesprek met deputaten hebben om achter de aard van de bezwaren tegen een deel van de IKB-psalmen te komen'. Het verbaast me, deze opmerking. De aard van onze bezwaren kunnen toch al lang en breed bekend zijn bij de Stichting? Hattem heeft toch niet voor niets haar in kennis gesteld van de generaal-synodale besluiten?⁴ Al zijn de bezwaren bespreekbaar, daarom zijn ze nog niet onbekend.

² in beide gevallen moet wel bedacht worden: bevat zo'n bundel dan niet twee zúlke verschillende taalvormen, dat de beroemde 'lappendeken' is ontstaan?

³ in 'Petah-ja' van februari 1984.

⁴ Acta van Hattem 1972, bl. 47.

De tweede opmerking: 'Ds. Bleij verwacht dat die bezwaren authentiek zijn en daarom voor de Stichting te respecteren'. Hier ligt mijn grootste moeite. Wat wordt bedoeld met 'authentiek'? Soms dit, dat ze rechtsgeldig zijn? Maar voor wie dan rechtsgeldig? Voor de gereformeerde kerken òf voor de Stichting? Die laatste vraag klemmt te meer wanneer we lezen dat de bezwaren 'voor de Stichting te respecteren' zullen zijn.

Principieel gezien (dat allereerst) acht ik dit een wankel basis voor gesprek en overleg. Moeten we als gereformeerde kerken onze bezwaren laten beoordelen door een Stichting, die dan conclusie moet trekken of de bezwaren te respecteren zijn? Dat zou een zeer onkerkelijke figuur zijn. En praktisch gezien een lange weg met ontelbare hindernissen. Ds. Bleij heeft gezegd dat hij goede verwachting heeft terzake van onze bezwaren. Dat geloof ik van hem. Maar een ander kan met evenveel recht stellen dat hij er géén goede verwachting van heeft. En dát nu vind ik de vaagheid, onduidelijkheid en onzekerheid in de situatie van het ogenblik.

Op deze plaats wil ik niet vooruitlopen op de vraag wat de synode van Heemse in deze situatie moet doen. Het antwoord op die vraag is ook niet 1-2-3 te geven. Juist omdat de duidelijkheid ontbreekt. En dat blijft een eerste vereiste.

■ 'Hattem' - onjuist getoetst?

Zodra het gaat om onze positie ten opzichte van de IKB-bundel komen uiteraard de besluiten van de generale synode van Hattem 1972 in het vizier. Deze synode sprak immers uit 'dat aan de Nieuwe Berijming van de Interkerkelijke Stichting voor Psalmberijming als geheel zovele en zodanige bezwaren kleven dat gebruik van deze berijming in de gereformeerde eredienst niet verantwoord zou zijn.'

In de situatie van heden gaat het er nu om of de gronden die onder dit besluit liggen, inhoudelijk vandaag nog deugdzzaam bevonden worden. Om dit te beoordelen moeten we ook het *deputatenrapport*, dat ter synode diende, erbij betrekken. Dat deed ook Bouwers terecht in zijn artikelen. De kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven eveneens in zijn verzoek aan de synode van Heemse om de IKB-bundel weer in studie te nemen.

'Hattem' kwam tot het oordeel dat zo'n 30 psalmen van de IKB onaanvaardbaar en een kleine 40 zwak of zeer zwak zijn. In Bijlage II van het deputatenrapport wordt over elk van de 150 psalmen een kort waarderingsoordeel gegeven, met hier en daar zeer beknopte argumentatie.

Het zwaartepunt van de beoordeling van de IKB ligt echter niet in die Bijlage, maar in het rapport zelf, met name hoofdstuk III '*Beoordeling van de IKB*'. Daarom betreur ik het dat zowel br. Bouwers als de kerkeraad van Rotterdam-Delfshaven aan dit hoofdstuk voorbijgaan (behalve de alinea over Ps. 119). Het illustratiemateriaal voor hun kritiek op 'Hattem' halen zij enkel uit de *Bijlage* (met de uiterst summiere kenschetsing van iedere psalm) en niet uit het *rapport zelf* (met de breedvoerige argumentatie).

Dit leidt dan tot hun conclusie dat 'Hattem' wel eens te snel het 'onaanvaardbaar' of 'zwak' heeft laten horen en dat 'Hattem' zich herhaaldelijk beperkt heeft tot poneren zonder argumenteren. Deze synode heeft onjuist getoetst!

Zo wordt echter geen recht gedaan aan de besluiten van 'Hattem' en aan de rapporten van deputaten-psalmberijming, zowel van Amersfoort-West, Hoogeveen als Hattem over de IKB. Ik wees al op hoofdstuk III in het laatstgenoemde rapport. Daarin wordt uitvoerig en geargumenteed een beoordeling gegeven: 1. over de Schriftgetrouwheid in de IKB (8 bl.); 2. over de tekstgetrouwheid van de IKB (7 bl.); 3. over het gebruik van de nederlandse taal in de IKB (7 bl.) en 4. over de zingbaarheid van de IKB (5 bl.).

Het zou te ver voeren om nu na te gaan of hoofdstuk III van dit rapport *juist* heeft geargumenteed, maar wel moet gehonoreerd worden *dat* dit uitvoerige hoofdstuk geargumenteed heeft. Bij 'Bijlage II' moet dan ook het rapport zelf betrokken worden. Je ontdekt dan b.v. dat in het *rapport* om belangrijke redenen *bezwaar* wordt gemaakt tegen Ps. 108 : 3 van de IKB, terwijl in Bijlage II als kort waarderingsoordeel toch wordt uitgesproken: 'Deze berijming is *aanvaardbaar*'. Was 'Hattem' niet wat tegenstrijdig met zijn aanvaardbaar-verklaring, vraag ik me af. In ieder geval niet te snel.

Uit hoofdstuk III van het Hattemse rapport blijkt ook (wat in de Bijlage onvoldoende uitkomt) dat de bezwaren tegen de IKB niet maar incidentele versregels betreffen, maar ook wezenlijke elementen. Te noemen valt: het weglaten van *namen* van personen en volken, die in de onberijmde tekst wel genoemd worden.⁵ 'Juist in Psalmen, die de heilshistorie bezingen is dat ten enenmale onverantwoord en daarin gaat de berijming in feite de tekst ombuigen naar algemene waarheden, die de werkelijke heilshistorie verduisteren', schrijft het rapport. In dat verband wordt er ook op gewezen dat in de IKB

⁵ Verwezen wordt naar b.v. Ps. 68, 87, 108 IKB.

⁶ Verwezen wordt naar Ps. 21, 83, 89 IKB.

vrijwel steeds de berijming *bekort* wordt. als de psalmdichter zingt over de toorn Gods⁶. 'Deputaten achten dit ontoelaatbaar'.⁶ Nu, dat is het toch ook?

Wanneer we dus kritiek van 'Hattem' 1972 op de IKB nu in 1984 willen toetsen en narekenen, zullen we met name de fundamentele kritiek naar voren moeten halen die vanuit de kerken ingebracht werd. De IKB afwijzen om b.v. een onnodige 'opvulling' hier en daar zou dwaas zijn, want daaraan ontkomt geen enkele herdichting-berijming.

■ 'Heemse' - moe van het toetsen?

In zijn artikelen heeft L.L. Bouwers ook aandacht gevraagd voor het gevaar dat we met elkaar een hoge graad van moeheid bereiken ten aanzien van het psalmen-toetsen. 'Door onze activiteiten voor de proefbundel dreigen we synode-moe te worden: het moet nu maar eens afgelopen zijn'.

Dat gevaar is inderdaad niet denkbeeldig. Deputaten, synoden en kerken kunnen moe worden van al het delibereren.

Moe worden van het lange proces: synode-moe, deputaten-moe, schrijf-moe, toetsings-moe. Zulke moeheid is inderdaad geen beste raadgeefster. Het doorslaggevende mag vandaag beslist niet zijn: we willen er nu wel eens een keer van af zijn! Door zulk defeatisme mogen we ons niet laten leiden.

Toch kunnen en mogen we de tijdsfactor niet buiten beschouwing laten. Want het blijft een factor van betekenis dat we nu reeds enkele tientallen jaren ons met de zaak van de psalmberijming intensief hebben bezig gehouden en dat we beslist niet overhaast te werk zijn gegaan. Is het dan wonder dat velen

ernaar verlangen dat het in 'Heemse' komt tot een definitieve nieuwe psalmberijming? Ik wil in deze vraag met name betrekken de moeiten die veel *kerkeraden* nu al lange tijd ondervinden terzake van de invoering van een nieuwe psalmberijming in de gemeente. Met veel geduld en nodige wijsheid hebben zeer veel kerkeraden de gemeente onderricht en geleid. Daarbij kregen ze ook te maken met weerstand van broeders en zusters die voor geen goud afstand kunnen doen van de oude geliefde psalmberijming. Van de ene synode op de andere moesten de kerkeraden weer hun standpunt bepalen en de gemeente informeren, vooral als de zaak van de psalmberijming weer een nieuwe wending had genomen. Veel regeer-wijsheid was daartoe nodig.

Zelfs meer dan dat: ook een groot stuk *pastoraat*. Het zal niet te tellen zijn hoeveel pastorale bezoeken gebracht moesten worden in vele gemeenten om persoonlijke moeiten met het zingen uit de proefbundel te bespreken. Daarover moeten we niet gering denken, procentueel niet en principieel niet. Vandaar dat ik met nadruk aandacht vraag voor deze geestelijke en pastorale kant van de zaak.

Synode-moeheid is een slechte zaak. Maar synode-wijsheid is een groot goed. 'Heemse' zal bijzondere wijsheid nodig hebben om verantwoord te handelen ten opzichte van het *psalmenboek* als boek van lofprijzing van God én ten opzichte van de *gemeenten* die uit dat boek liederen van het Verbond willen doen horen. Dat is geen tegengesteld, maar een harmonieus belang.

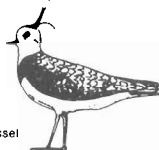
C.J. Smelik

Weloverwogen

Zo mag u het verzekeringsadvies van een NVA-lid wel noemen.

assurantiebedrijf
a. de kievit

Johan de Wittstraat 2
2902 HG Capelle a/d IJssel
Postbus 50 - 2900 AB Capelle a/d IJssel
Telefoon (010) 50 58 22

De NVA is de Nederlandse Vereniging van Makelaars in Assurantiën en Assurantie-adviseurs, waarvan uitsluitend assurantie-kantoren lid zijn, die zijn toegelaten op hun vakmanschap, hun kwaliteit van advies en begeleiding.

De NVA is uw verzekering voor het beste advies.

Lucas Lindeboom als evangelist III

Het belangrijkste middel dat zij daarvoor gebruikte was het beleggen van *conferenties* voor inwendige zending. De eerste van deze conferenties werd op 10 augustus 1876 in Amsterdam gehouden. Als doel van deze conferentie noemt de voorzitter ds. Lindeboom dan ook: 'Elkander op te wekken, te bemoedigen, te leren, door bespreking van belangrijke onderwerpen; die met een korte voordracht zullen worden ingeleid; wenken, vragen, mededeelingen enz. opdat, den zegen des Heeren, de arbeid der Inwendige zending meer algemeen worde, met meer kracht, moed, blijmoedigheid, wijsheid en vrucht moge worden verricht'.¹³

Deze conferentie werd een succes. Velen bezochten haar. Niet alleen broeders en zusters uit Noordholland maar uit heel het land. Zo werd deze conferentie van landelijk belang. Onder andere prof. Brummelkamp en prof. M. Noordzij waren aanwezig. Zij werden vergezeld door 2 studenten uit Kampen.

Door de goede besprekingen bleek deze ene dag te kort om alle referaten te houden. Men besloot de drie referaten die niet gehouden konden worden te verschuiven naar een conferentie in het volgende jaar.¹⁴

Nu nog iets over het referaat van Lindeboom over: *Wat is Inwendige Zending?* Lindeboom maakt een duidelijk onderscheid tussen inwendige zending en pastoraal werk. Hij vindt dat in zijn tijd deze zaken teveel door elkaar gehaald worden. Zolang iemand lid is van Christus gemeente is dit iemand die pastoraal behandeld moet worden en niet missionair. Zo moet de predikant de gemeente niet zien als een 'gemengde hoop volks' maar Christus

gemeente die gebouwd moet worden in het geloof. Zij die dit niet doen 'schaden niet alleen de Gemeente, maar ook de Inwendige Zending die alleen door een innerlijk goed georganiseerde en krachtig leven hebbende gemeente kan geoefend worden'.¹⁵

Lindeboom is een voorstander van de naam 'inwendige zending' boven 'evangelisatie' en 'binnenlandse zending'. Hij hecht aan het woord *zending* omdat zending (als werk onder heidenen) en inwendige zending beide door hem op Mat. 28 : 19 gegrond worden. Het enige onderscheid tussen zending en inwendige zending is volgens Lindeboom dat zending heidenen tot Christus brengt en inwendige zending afgedwaalden uit de kring van het genadeverbond tot Christus brengt.

Lindeboom spreekt van *inwendige zending* omdat het 'een Zending is van de Christelijke Kerk in eigen boezem, voorzover de afgedwaalde kinderen en geslachten van kinderen des Verbonds in oorsprong van hare familie zijn'.¹⁶

Volgens Lindeboom evangeliseer je dan ook binnen de kring van het genadeverbond. Maar daarover zal hij in 1916 nog een hele rede houden. Als deze ter sprake komt zullen we daar nog nader bij stilstaan.

Verder karakteriseert hij de inwendige zending als werk dat uitgaat en zoekt. Zo zegt hij: ' 't Is een arbeid van gebed, geloof en liefde; van liefde in den volste zin; liefde, die, uit de liefde Gods geboren, om Zijns Naams en Rijks wil zoowel als om het heil des naasten, geen moeite ontziet maar zoekt en blijft zoeken'.¹⁷

Ook wijst Lindeboom er nog op dat evangelisatie roeping voor de kerk is en dat aan iedereen zowel arm en rijk, geleerd als minder begaafd het evangelie gebracht moet worden.

Zo was deze eerste conferentie er één van bemoediging tot verdere arbeid. Het bleef niet bij een conferentie. Het is zeker dat ze tot en met 1882 jaarlijks zijn gehouden. Maar in 1881 wordt er wel geklaagd over weinig belangstelling.

Lindeboom is op meerdere conferenties naast voorzitter als spreker opgetreden. Zo spreekt hij in 1877 te Amsterdam over: *Kerk en socialisme*. En in 1882 te Den Helder over: *Het nut van Bijbel en Traktaatverspreiding*, en hoe de Kerk en de Kerkeraden daartoe het best kunnen meewerken.

De conferenties hebben een goede uitwerking gehad. Daar herinnert prof. Lindeboom ook nog aan als hij in 1913 het eerste Evangelisatiecongres opent. Dan zegt hij o.a.: 'Ook hierom is dit Congres een heerlijke

Vorige keer schreven 483
we over de commissie
voor inwendige zending in Noordholland.
Daarover nu nog iets
meer. Deze commissie
moest ook het enthousiasme voor het evangelisatiewerk in de gemeenten bevorderen. Bevorderen dat men ging zien dat evangelisatie roeping van Godswege is.

¹³ L. Lindeboom in: De Inwendige Zending's-Conferentie; P. van der Sluys jr. Amsterdam 1876, pag. 12, 13.

¹⁴ Wel werd er gesproken over: Noord-Holland en de Inwendige Zending door ds. E. S. Postma. Wat is Inwendige Zending? ds. L. Lindeboom. Het kenmerkende en onmisbare van Inwendige Zending vanwege de Kerk. ds. H. Beuker. Vervaardiging en verspreiding van Gereformeerde Volksboekjes en Traktaatjes. ds. A. van der Sluys. Dit laatste referaat heeft ertoe geleid dat het gereformeerd tractaatgenootschap Filippus werd opgericht. Maar daarover een andere keer meer.

¹⁵ L. Lindeboom a.w., pag. 38.

¹⁶ L. Lindeboom a.w., pag. 39, 40.

¹⁷ L. Lindeboom a.w., pag. 40.

verschijnsel, omdat wij weder opnemen de historische lijn. Want het is niet voor het eerst, dat zulk een vergadering samenkomt. Reeds voor 37 jaren, 10 Aug. 1876, is hier in Amsterdam, in de toenmalige Keizersgrachtkerk, een 'Inwendige Zendings-Conferentie' gehouden, uitgaande van de Provinciale Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in *Noordholland*; 'k had het voorrecht, ook die samenkomst te mogen leiden, waaraan mannen als Ds. Beuker, Ds. Van der Sluys, Ds. Van der Valk en vele anderen, ook buiten Noord-Holland deelnamen, ongeveer 150 personen. In die jaren is er veel gearbeid, en met rijken zegen, niet alleen in Noord-Holland, maar ook in Friesland, Zuid-Holland en andere provinciën. Tal van jaren achtereën hebben zulke vergaderingen voor Inwendige Zending de liefde voor de Evangelisatie opgewekt, en de methode en de middelen van dien aard besproken'.¹⁸

■ 5. De congressen van 1913 en 1916

In de jaren 1860-1880 was er veel aktiviteit op het gebied van de evangelisatie. Ook in de jaren tachtig van de vorige eeuw wordt nog heel wat werk verzet. Maar het vuur raakt er zo langzamerhand uit. In de jaren na 1890 ontstaat een grote inzinking. Waar dit precies aan gelegen heeft is niet helemaal duidelijk. Wel zijn er een paar oorzaken op te noemen:

- a. Het vele werk dat verzet moest worden bij de pogingen tot vereniging met de dolerenden.
- b. De toenemende invloed van dr. A. Kuiper. Hij was van mening dat de zending onder heidenen een taak was van de kerk als instituut. Waar de kerkeraden dan ook alles mee te maken hadden. Evangelisatie was volgens Kuiper geen taak van de kerk als instituut maar van de kerk als organisme. Zo was de kerkeraad niet meer verantwoordelijk voor de uitvoering van dit werk.¹⁹

Een van de gevolgen van deze te verwerpen theorie was de brochure 'De Evangelisatie der Gereformeerden en de Gereformeerde Evangelisatie' van ds. K. J. Kapteyn in 1923.²⁰

Door deze mening van Kuiper werd er rond 1890 en daarna uitgebreid gediscussieerd over de vraag: van wie moet het evangelisatiewerk uitgaan. Jammer genoeg ging deze discussie ten koste van het werk zelf. Maar omstreeks 1910 is er weer een opleving te zien. Van deze opleving willen verschillende broeders gebruik maken om het evangelisatiewerk krachtig te stimuleren. Zo neemt Jachin in samenwerking met Filippus het initiatief voor het houden van een congres

over gereformeerde evangelisatie. Er wordt een comité benoemd die dit congres moet organiseren. Voorzitter van dit comité en zo ook van het congres wordt prof. Lindeboom. Het congres is op 8 en 9 april 1913 in Amsterdam gehouden. Het werd een goed congres. Dit congres heeft zeker aan haar doel beantwoord. Als doel werd in de uitnodiging geformuleerd: 'Het Congres wenscht den arbeid der Evangelisatie vanwege de Gereformeerde Kerken te bevorderen, niet alleen door het besef der dure roeping in dezen op te wekken, de belangstelling te verlevendigen en tot krachtigen ijver te prikkelen, maar vooral ook door helder in het licht te stellen de zuivere beginselen, waarvan men bij dit werk moet uitgaan, en de oprechte methode, die daarbij dient te worden gevolgd'.²¹

Volgens de ledenlijst hebben 520 mensen dit congres bijgewoond. Veel referaten werden gehouden. De hoofdreferaten waren de volgende: *Het begrip en de noodzakelijkheid der Evangelisatie*, door H. Bavinck. *De rechte methode der Evangelisatie*, door H. Bouwman. *De roeping der Kerk inzake den Evangelisatie*, door H. H. Kuiper.

Verder werden referaten gehouden over verschillende aspecten van het evangelisatiewerk. Dit congres spreekt aan het eind de wens uit dat het volgende jaar weer zo'n congres zal worden gehouden. Met algemene stemmen wordt besloten hetzelfde organiserend comité te laten optreden.

Ds. J. Douma, de tweede voorzitter, bedankt prof. Lindeboom voor zijn vaste en goede leiding.²² Verder zegt hij nog tegen Lindeboom: 'Het moet u, die uw leven aan de zaak der Evangelisatie hebt gewijd een oorzaak van groote vreugde zijn, deze beweging nu weer zoo schoon te zien opbloeien. Dat de Heere u nog lang spare en sterke moge!'²³

J. R. Visser

¹⁸ L. Lindeboom in: *Handelingen van het Congres voor Gereformeerde Evangelisatie*; W. Kirchner, Amsterdam 1913, pag. 20, 21.

¹⁹ vgl. A. Kuiper *Encyclopedie der Heilige Godgeleerdheid* deel III; Kok Kampen 1909, pag. 518-524 en 545-553.

²⁰ vgl. J. Douma *Evangelistiek*; Van den Berg Kampen 1982, pag. 24, 25. S. Cnossen in: *Getuigen van het licht*; Evangelisatie & Rekreatie 1982, pag. 49-61.

²¹ L. Lindeboom in: *Handelingen van het Congres voor Gereformeerde Evangelisatie*; W. Kirchner Amsterdam 1913, pag. 9.

²² J. Douma in: *Handelingen enz.* pag. 293.

²³ Over de activiteiten van Lindeboom voor de Geref. Zondagschoolvereniging 'Jachin', voor het Geref. Tractaatgenootschap 'Filippus' en voor het blad 'De Vredebond' hopen wij bij een andere gelegenheid te schrijven.

**GOED/KOPIE VAKANTIE
IN EIGEN SFEER?**

**ADVERTENTIES OVER
RUIL
HUUR
VERHUUR**

vindt of plaatst U in onze
ruil- of verhuurgids.

Vraag eens een
GRATIS verhuurgids!

BURO R E F O

Vakantie-advertentie-centrale
voor de Gereformeerde Gezindte

Tel. 01749-12815 (v.d. Kooij)

Een jubileumbundel die er wezen mag

'Toon mij de bundel opstellen die uw vrienden u bij een jubileum aanbieden en ik zal u zeggen wie u bent'. Er schuilt stellig enige waarheid in deze variant op een bekend gezegde. De verzameling opstellen die onder de titel 'Bezielde verband' is aangeboden aan prof. Kamphuis, levert in ieder geval een aanwijzing daarvoor.

Toch – laat ik daarmee beginnen – kunnen opstellen die een wetenschappelijk-betogend karakter hebben, niet meer dan een bepaalde kant weerspiegelen van de hoogleraar **Kamphuis**.

Wie Kamphuis' publieke functioneren wil typeren, kan daarvoor m.i. het beste het woord 'profetisch' gebruiken.

Zijn werk is dat van een begaafd wetenschapsman die een brede blik combineert met zorg voor details. Maar het is meer. Prof. Kamphuis weet zich een geroepene, zoals naar zijn overtuiging iedere christen dat moet **weten, in dienst van de Koning van de wereld** die ook de Heer van de kerk is. En daarom **geeft** hij zich met huid en haar. Uit zijn optreden spreekt altijd de intensiteit van de profeet die – naar zijn ambt – geen reserve houdt.

Profeet is prof. Kamphuis ook in zijn zelfstandigheid. Dat onderscheidt hem van elke brood-profeet die vroeg of laat in de ene of andere partij verstrikt raakt.

Meermalen heeft Kamphuis voor een heilzame schrik gezorgd wanneer hij niet bereid bleek kritiekloos steun te geven aan hetgeen veel gereformeerden sympathiek vonden. Ik herinner me zijn analyse van Wurmbrandts visie op de overheid en – op een heel ander gebied – zijn kritische vragen aan het adres

van Morris over diens poging Schriftgevens in te voegen in een wetenschappelijke theorie over de zondvloed. Zelf heeft prof. Kamphuis over die zelfstandigheid eens gesproken tijdens een CPJC-congres. De organisatoren hadden in de pers aangekondigd dat prof. Kamphuis het congressthema zou benaderen 'vanuit zijn GPV-visie'.

Dat kon de spreker maar matig waarderen. 'Ik beken graag kleur', zo vertelde hij en hij nodigde ieder uit dat te komen constateren als één van de ramen van zijn huis in verkiezingstijd weer oranje is. Maar hij voegde daaraan toe: 'U krijgt me niet aan de ketting!' Deze opstelling kenmerkt de profeet. De enige binding a priori die hij aanvaardt is die aan het Woord van zijn Zender.

Er is nog een reden waarom die kwalificatie 'profeet' op z'n plaats is. Een profeet is altijd toekomstgericht, ook als hij terugroept en kritisch is tegenover het moderne. Eén van de ambities van prof. Kamphuis is altijd geweest: de tijdgeest scherp analyseren en de broederschap aanmoedigen midden in de eigen tijd te staan en dáár de Naam te belijden.

Een profeet wordt niet altijd aardig gevonden. Maar ook dat behoort tot zijn ambt. Vriendelijkheid mag niet worden tot zoetsappigheid. Aan stopverf kun je je geen buil vallen, maar verwacht er ook geen stevigheid van. En stevigheid heeft het spreken en schrijven van prof. Kamphuis zeker wel.

Ik besef dat ik tot nu toe de rubriek 'boekbesprekingen' eigenlijk misbruik. Prof. Kamphuis krijgt een jubileum-bundel aangeboden. Dit boek moet hier worden aangekondigd.

Maar ik heb in het voorgaande meer **gezegd** over de jubilaris dan over zijn boek.

Nu dan over de bundel. Zoals gezegd kan een boek met wetenschappelijke opstellen nooit **de hele Kamphuis weerspiegelen**. Maar wel is het zo dat de gevarieerde inhoud van die opstellen iets laat zien van de breedheid van zijn wetenschappelijke werkterrein. Want bijna alle auteurs kunnen de jubilaris als hun vakbroeder tegemoet treden, hoewel hun specialismen **onderling** uiteenlopen.

Dat geldt natuurlijk voor de kerkhistorici onder hen en voor de dogmatici, maar evengoed voor de literatuur-wetenschapper, voor de politiek-theoreticus en voor de filosoof.

U hebt al begrepen: het jubileumboek voor prof. Kamphuis bevat velerlei. Niet minder dan vierentwintig opstellen zijn samengebracht. De Kamper collega's hebben hun bijdrage geleverd, over de woorden 'betrouwbaar is het Woord' in de Pastorale Brieven

(Van Bruggen), over een 'beroemd' geval van bigamie waar Luther mee te maken kreeg (Douma), over een haast calvinistische confessie uit de oosterse kerk in de 17e eeuw (Meijer), over het spaarzame gebruik van de Vader-naam voor de HERE in het Oude Testament (Schilder), om maar een paar te noemen. Ook collega's van wat grotere afstand komen in de auteurslijst voor: de Zuid-Afrikaan Van der Linde (over de grondslag van het kerkrecht) en de Amerikaan Woudstra (over het 'heilshistorische' in preken van Calvijn). De Apeldoornse kerk-historicus Van 't Spijker schrijft over de uitdrukking 'den hals buygende onder het Jock Jesu Christi' in art. 28 en 29 van de NGB een fijnzinnig opstel dat tot bezinning roept.

Veel bijdragen zijn van buiten de academische kring afkomstig. Het is niet goed doenlijk ze allemaal te noemen. Verschillende leerlingen, vanzelfsprekend met name op het terrein van de kerkgeschiedenis, bieden hier de vrucht van onderzoek, over Luther (Van Veen), over een Nederlandse prediker in de tijd van de Reformatie (Van der Pol), over perikelen in en rond de afgescheiden kerken in de vorige eeuw (Te Velde).

Ik beperk me verder tot het noemen van nog twee opstellen, beide van mensen die een heel persoonlijke relatie hebben tot de jubilerende hoogleraar.

J.F. Geerds (de schoonzoon van prof. Kamphuis) geeft als stimulerend voorbeeld een analyse van poëzie van Chris van Geel (gestorven in 1974). Ds. B. Kamphuis schrijft onder de titel 'Pastorale' over de grote Herder die menselijke pastores in dienst wil nemen. Hij doet dit in een min of meer persoonlijke toonzetting. En dat is ook in deze bundel gepast, want Kamphuis junior wil zijn vader eren, evenals alle andere auteurs, als de dienstknecht die zich heeft laten roepen, die in leven en in leer Gods verkiezing heeft beleeden.

'Bezielde verband' is een omvangrijk boek geworden. Het is ook een waardevol boek. Te meer nog door de bibliografie van het geschreven werk van prof. Kamphuis (gemaakt door J.N. IJkel, werkzaam op de Universiteitsbibliotheek in Utrecht).

Uitgeverij Van den Berg heeft eer ingelegd met een zorgvuldige vormgeving. Het boek is sober gehouden, om de prijs niet hoger te maken dan strikt nodig, maar het ziet er waardig uit.

K. Veling

PERSSCHOUW

Geen kernwapens: een dopers standpunt!

In De Waarheidsvriend schrijft de secretaris van de Gereformeerde Bond in de Hervormde Kerk, ir. J. van de Graaf, over het besluit van de synodaal-Gereformeerde synode, zich tegen de plaatsing van kruisraketten in Nederland te keren. Deze uitspraak kwam tot stand, mede op grond van de overweging dat de huidige bewapeningswedloop in strijd is met Gods heil voor deze wereld. De schrijver van dit artikel wijst er op dat het heil en de vrede van 'de nieuwe bedeling' nog niet aangebroken zijn. Hij schrijft dan:

In dit licht bezien hebben de gereformeerde vaders ook verzet aangetekend tegen de dopersen, als het met name ook ging om de plaats van de overheid. De kerk mag en zal profetisch het heil uitzeggen voor mens en wereld en zal ook aanduiden wat onheil brengt. Maar de overheid heeft een eigen verantwoordelijkheid om in de duisternis van de tijd, van de wereld te handelen. In een wereld waar louter heil, licht en vrede en doperse *utopie* is; maar in een wereld, waarin toch geregeerd moet worden, om de machten te beteugelen. Vanuit een gereformeerde visie op mens en wereld kan daarom ook geregeerd worden, vanuit een doperse visie niet en nooit. Dopersen kunnen niet regeren, ze kunnen alleen maar protesteren. Eenzijdig vanuit een heils-utopie is men per uiterste consequentie actief en agressief tegen de overheid, die alleen maar een sta-in-de-weg is op weg naar het heil. De gereformeerde vaders hebben daarom weliswaar de wapenen nooit *gezegend* maar ze hebben het doperse pacifisme ook afgewezen, omdat dat op andere wijze onheil brengt in een gebroken wereld, waar dagelijks de consequenties zichtbaar zijn van het feit dat het hart van de mens boos is.

Personeel dat zijn 'klassieken' niet kent?

Zo typeerde Hervormd Nederland het volgende staaltje van onbenul in de landelijke pers:

Pred.

Wat is, was er reeds lang, en wat zijn zal, is reeds lang geweest; en God zoekt weer op, wat voorbij gegaan is. **Pret. 3,15**

zaam tot in de laatste momenten is op ige leeftijd vredig van ons heengegaan, lieve man, onze vader, schoonvader

De Heer is mijn sterkte, mijn schild. Op Hem is mijn diepste vertrouwen. **Ps 287**

maart overleed op 87-jarige leeftijd zuster

Dat krijg je ervan, als je personeel hebt, dat z'n klassieken niet kent. Twee rouw-advertenties, naast elkaar in de Volkskrant. Zó moet het gegaan zijn.

De begrafenisondernemer belt zoals gewoonlijk de tekst door '..... voorbij gegaan is. Punt. Daaronder: Prediker, afgekort Pred punt drie komma 15'.

En Pred. werd Pret.

En wat die 287 psalmen betreft, misschien helpt aan de Wibautstraat dit ezelsbruggetje. Er zijn 150 psalmen, evenveel als er kamerleden zijn.

Personeel dat zijn 'klassieken' niet kent? Is dat de zaak? De 'klassieken' kennen is een zaak van opleiding, interesse en beschaving. Maar de bijbel onder de 'klassieken' rangschikken is er een 'museumstuk' van maken. En de een heeft nu eenmaal meer interesse voor wat in het 'museum' staat dan de ander. Mag het?

Er is dan ook iets veel èrgers aan de hand. Men kent de levende God niet meer en zijn Zoon Jezus Christus, die Hij gezonden heeft. En dat raakt het hart. Er bestaat een 'verlorenheid' in Nederland, die men niet met ezelsbruggetjes à la Hervormd Nederland kan oplossen. Daarvoor moet je Gods Woord als 'levend en krachtig', als 'de waarheid' aanvaarden. En daar geeft dit 'oecumenisch opinieweekblad' niet veel stimulansen toe.

Concreet

De uitspraak van de gereformeerde synode van 1978 dat massavernietigingswapens niet bij Gods heil voor deze wereld horen is juist. De uitspraak, die nú gedaan is, namelijk dat de kruisraketten niet geplaatst moeten worden is dopers. Het is een politieke uitspraak, die door degenen die ze deden niet verder gedragen hoeft te worden. De gereformeerde synode zou consequent geweest moeten zijn en hebben moeten zeggen dat, op grond van de uitspraak van 1978 alle wapens afgeschaft moeten worden, met ingang van heden. Nu heeft ze een politieke uitspraak gedaan, gericht op de besluitvorming, die in het parlement moet plaats vinden. De gereformeerde synode heeft miskend dat de geschiedenis één groot gevecht laat zien van machten; dat de geschiedenis doordrenkt is van bloed en tranen. De wapenen de wereld uit? De machten gaan verder! En daarom kan het ook een politieke afweging zijn om te bewapenen, vanwege de machten.

Uit een geheel andere hoek heeft ook prof. dr H. M. Kuitert erop gewezen, dat dergelijke uitspraken en standpunten van een bepaald mens-beeld uitgaan: de 'goede' mens, en geen rekening houden met 'het boze' in deze wereld.

De bewuste synode heeft met haar uitspraak heel wat ontketend. Zo regent het 'Ingezonden stukken' in het dagblad Trouw van voor- en tegenstanders. Het komt er vandaag over de hele linie op aan te onderscheiden tussen wat gereformeerd en wat dopers is!

W. G. de Vries

SLANK WORDEN EN ... BLIJVEN

Na 1 à 2 weken gaat U resultaten zien. Langzaam misschien, maar zeer zeker. Dat is de natuurlijke methode. Bovendien zijn onze geheel plantaardige vermagerings-tabletjes het ideale middel om verstopping te voorkomen. Kuur voor een maand f 20,—.

DROGISTERIJ SIKKING

BARREVOETESTRAAT 5
2011 WL HAARLEM
Tel. 023-312882/324606
Postgiro 190609